

РОЗВІДКОВІ РОБОТИ В БАСЕЙНІ СТИРУ

У 1992 році на території Ківерцівського району Волинської області працювала Розвідкова археологічна експедиція Волинського краєзнавчого музею. Програма досліджень зводилась до відкриття нових пам'яток археології, взяття їх на науковий облік та виявлення стану збереження культурного шару місцезнаходжень. Обстеженню підлягли села Бодячів, Грем'яче, Гайове, Жидичин, Звірів, Кульчин, Лички, Озеро, Пальче, Сокиричі і Яківці

Ключові слова: поселення, культура гребінцево-накольчастої кераміки, волино-люблінська культура, трипільська культура, городоцько-здовбицька культура, стжижовська культура, тишцінецько-комарівська культура, лежницька група, черняхівська культура, давньоруський час, пізнє середньовіччя

Вивчення пам'яток археології на сучасній території Ківерцівського району Волині відноситься до початку минулого століття [1, 71] і носило випадковий характер впродовж наступних десятиліть [5; 8, 213; 9, 34, 75]. Значною мірою воно активізувалось у 80-90-их роках минулого століття завдяки дослідженням експедицій теперішнього Інституту українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України, Львівського історичного та Волинського краєзнавчого музеїв, результати робіт яких були висвітлені в ряді інформаційних [2; 4] і узагальнюючих [3; 6; 7] праць. Однак неопублікованими лишилися матеріали з поселень, відкритих експедицією останньої із згаданих вище установ в сс. Бодячів, Грем'яче, Гайове, Жидичин, Звірів, Кульчин, Лички, Озеро, Пальче, Сокиричі і Яківці. Нижче наводимо їх опис з відповідною науковою інтерпретацією.

с. Бодячів

Бодячів-1. На східній околиці села, на мисоподібному уступі правого берега р. Конопельки (правосторонній доплив Стиру) висотою до 3-4 м над рівнем заплави, за 0,15 км на північ від шосейного мосту – двошарове поселення культури гребінцево-накольчастої кераміки і період XI-XII ст. площею до 1 га. За 0,2 км на схід від пам'ятки знаходяться поодинокі садиби невеликого хутора. Речові знахідки зібрані з території орного поля. Культурний шар значною мірою зруйнований земляними роботами. Він залягає до глибини 0,30-0,35 м від денної поверхні ґрунту.

Добу неоліту репрезентують дрібні уламки ліпного посуду сіро-коричневого і темно-сірого кольорів, глиняна маса яких містить інтенсивну домішку дрібного піску і жорстви. Більш різноманітний кременевий комплекс. У його складі наявні наступні артефакти. Пренуклеус розмірами 87x51x39 мм з прямою, не фасетованою ударною площадкою, бічні сторони якого сформовано поперечно направленими сколами. Двосторонньо ретушована повздовжньо-первинна пластина 39x14x5 мм. Бічні краї виробу загострені зі сторони спинки суцільною дрібно-фасетковою лускоподібною ретушшю. Двосекційний виімчастий скобель на первинній пластині розмірами 71x33x44 мм. Повздовжня пластина – 59x23x12 мм. Нижня частина повздовжньої пластини – 30x18x3 мм. Сім відщепів: безсистемний – 28x4 мм, два із суцільним негативом на спинці – 25x3 мм, 24x4 мм, чотири безсистемно-первинних – 48x10 мм, 51x9 мм, 32x8 мм, 24x6 мм. Уламок кременю – 25x8 мм.

У складі знахідок давньоруського часу наявні уламки вінець, сім фрагментів стінок і уламок денця горщика. Три екземпляри орнаментовано горизонтальними борозенками.

Бодячів-2. На північно-східній околиці села, на мисоподібному уступі правого берега р. Конопельки висотою до 4 м над рівнем заплави – двошарове поселення тишцінецько-комарівської культури і періоду XI-XIII ст. площею біля 1 га. Речові матеріали зібрано з території присадибних ділянок.

З добою бронзи пов'язані два фрагменти стінок ліпних посудин коричневого кольору, що мають у глиняній масі домішку перепаленого подрібненого кременю, а також три відщепи: два безсистемних – 48x12 мм, 16x2 мм, безсистемно-первинний – 17x2 мм, а також чотири уламки кременевої сировини розмірами 28-43x4-10 мм.

До раннього середньовіччя відносяться 16 фрагментів стінок кружальних горщиків, з яких п'ять екземплярів декоровані горизонтальними борозенками.

с. Гайове

Гайове-1. В центральній (західна сторона) частині села, на підвищенні серед колись заболоченої, а нині меліорованої низовини, розміщене багат шарове поселення культур гребінцево-накольчастої кераміки, стжижовської, тшцінецько-комарівської і періоду XII-XIV ст. площею до 1 га. Знахідки підібрано з території присадибних ділянок.

З пізньонеолітичним часом пов'язані дрібні уламки ліпної кераміки світло-коричневого кольору зі старанно заглаженою зовнішньою поверхнею, до глиняної маси яких, крім дрібного піску, додано мікрочасточки шамоту темно-коричневого кольору. Підйомний матеріал доповнюють одноплщинний конусоподібний нуклеус з круговою огранкою та прямою не фасетованою ударною площадкою, сім січень пластин довжиною від 7 до 42 мм, шириною 9-17 мм і товщиною 3-6 мм. У складі кременевих артефактів наявні також первинний, повздовжньо-первинний, п'ять безсистемно-первинних і три безсистемних відщепів розмірами 12-35x2-7 мм.

До стжижовської і тшцінецько-комарівської культур віднесені уламки ліпних посудин з характерними для них технологічними ознаками. П'ять знахідок раннього періоду доби бронзи мають сіро-коричневий колір поверхні з розчосами віхтем рослинного походження. До їх глиняної маси додано часточки шамоту. Вісім фрагментів стінок посудин середнього періоду бронзи забарвлені у коричневий колір, а їх глиняна маса містить домішку подрібненого кременю.

У складі уламків горщиків раннього середньовіччя темно-сірого кольору п'ять вінець і сімнадцять бочків стінок, чотири з яких орнаментовано врізними горизонтальними лініями.

с. Грем'яче

Грем'яче-1. За 0,5 км на захід від села, на останці овальної форми розміром 60x150 м і висотою близько 4 м над рівнем заплави лівого берега р.Путилівки (правосторонній доплив Горині) – двошарове поселення тшцінецько-комарівської культури і періоду XII-XIII ст.

Знахідки зібрано на південно-східній частині підвищення, в районі опори ЛЕП. Матеріали доби бронзи репрезентують фрагмент стінки ліпної посудини з домішкою у глиняній масі подрібненого перепаленого кременю і шість відщепів: безсистемний – 49x9 мм, два повздовжніх – 32x5 мм, 63x21 мм та три повздовжньо-первинних – 35x8 мм, 44x7 мм, 59x11 мм. Серед знахідок давньоруського часу наявні 11 фрагментів горщиків, два з яких декоровано врізними горизонтальними борозенками.

Грем'яче-2. На південно-східній околиці села, на мисоподібному уступі лівого берега р.Путилівки висотою біля 6 м над рівнем заплави – двошарове поселення тшцінецько-комарівської культури і періоду XI-XIII ст. площею до 0,5 га.

Речові матеріали зібрано з території присадибних ділянок. Це уламок ліпної посудини з домішкою у глиняній масі зерен подрібненого перепаленого кременю; два відщепи – безсистемний розмірами 41x9 мм і безсистемно-первинний – 44x13 мм та п'ять фрагментів стінок кружальних горщиків, три з яких орнаментовано прямолінійними борозенками.

Грем'яче-3. В південно-східній частині села, в урочищі Куль, на мисоподібному уступі лівого берега р. Путилівки висотою до 3 м над рівнем заплави – одношарове поселення городоцько-здовбицької культури.

Речові матеріали зібрано з території садиби І.Білака. У їх складі наступні знахідки. П'ять фрагментів ліпних посудин світло-коричневого кольору, глиняна маса яких містить інтенсивну домішку піску та поодинокі вклучення гранул подрібненого перепаленого кременю. Дві нижні частини повздовжніх пластин розмірами 65x22x6 мм і 47x21x5 мм. Нижня частина повздовжньо-первинної пластини розмірами 49x30x9 мм. Два відщепи: повздовжньо-первинний – 54x13 мм та із суцільним негативом на спинці – 38x4 мм. Лезова частина трапецієподібної у плані і прямокутної у поперечному перетині кременевої сокири – 83x47x15 мм. Лезова частина овальної у поперечному перетині кременевої сокири – 87x79x36 мм. Наконечник списа з трикутним пером – 128x39x9 мм. Уламок кременю – 47x17 мм. Кременевий розтирач кулястої форми діаметром 48 мм. Фрагмент аналогічного знаряддя типологічно невизначеної форми. Бічний скребок на безсистемному відщепі – 39x8 мм. Лезо виробу підправлене середньо фасетковою лускоподібною ретушшю.

Грем'яче-4. В центральній (південна сторона) частині села, на мисоподібному уступі лівого берега р.Путилівки висотою до 10-12 м над рівнем заплави – одношарове поселення періоду XII-XIII ст. площею біля 1 га. Керамічні матеріали зібрано з присадибних ділянок, що прилягають зі сходу до території місцевої школи. Це три уламки вінець і дев'ять фрагментів стінок горщиків, два з яких орнаментовано врізними прямолінійними борозенками. Культурний шар пам'ятки залягає до глибини до 0,4 м від денної поверхні.

с. Жидичин

Жидичин-1. На північно-західній околиці села, на мисоподібному уступі правого берега р.Стир висотою 8-10 м над рівнем заплави – двошарове поселення тшцінецько-комарівської культури і періоду XII-XIII ст. площею 0,5 га. Речові матеріали зібрано з території присадибних ділянок.

У їх складі уламок вінець видовженого у повздовжньому профілі горщика з незначно відігнутими назовні стінками горловини та сім фрагментів ліпного посуду. Знахідки мають світло-коричневий колір, глиняна маса яких містить домішку подрібненого перепаленого кременю. З цим часом пов'язані обушкові частина кам'яної свердленої сокири та безсистемний відщеп – 34x5 мм. Давньоруський час репрезентують п'ять фрагментів стінок гончарних горщиків.

Жидичин-2. За 0,5 км на північ від села, в урочищі Плесо, на мисоподібному уступі правого берега р.Стир висотою 14-15 м над рівнем заплави – багатошарове поселення стжижовської, тшцінецько-комарівської і черняхівської культур площею біля 1,5 га.

Речові матеріали зібрано з території орного поля. У їх складі наступні знахідки. Фрагмент стінки ліпної посудини стжижовської культури зі старанно зглаженою поверхнею світло-коричневого кольору, на якому ззовні лишилися сліди від розчосів віхтя рослинного походження. У глиняній масі простежено домішку подрібненого шамоту.

Дев'ять фрагментів стінок ліпних посудин середнього періоду бронзи, забарвлених від сірого до темно-коричневого кольорів. Глиняна маса знахідок містить домішку подрібненого перепаленого кременю.

Шість фрагментів стінок і уламок денця посудин черняхівської культури, два з яких належать ліпній кераміці. Поверхня знахідок має сірий і вохровий кольори. Безсистемний відщеп розмірами 21x4 мм. Одно системний скобель на уламку кременю – 27x13 мм. Односторонньо ретушований радіально-первинний відщеп – 50x10 мм. Робоча кромка виробу підправлена зі сторони спинки суцільно нанесеною середньофасетковою лускоподібною ретушшю. Повздовжній розмірами 27x4 мм і безсистемно-первинний – 40x9 мм відщепи з частково ретушованими бічними краями. Уламок кременю розмірами 34x14 мм. Товщина культурного шару пам'ятки не перевищує 0,30-0,35 м.

Жидичин-3. На північній околиці села, в урочищі Лучка, на мисоподібному уступі правого берега р.Стир висотою 14-16 м над рівнем заплави – двошарове поселення тшцінецько-комарівської культури і періоду XI-XII ст. площею біля 1 га. Його сліди зафіксовано на території орного поля.

Культурний шар залягає до глибини 0,35-0,40 м від денної поверхні. У складі підйомного матеріалу шість фрагментів стінок ліпних посудин, дві лезові частини лінзоподібних у поперечному перетині сокир розмірами 45x9 мм і безсистемний – 43x4 мм, два уламки кременю. Ці знахідки пов'язані з добою бронзи. До давньоруського часу відносяться уламки вінець і п'ять фрагментів стінок горщиків.

Жидичин-4. На південно-східній околиці села, на мисоподібному уступі правого берега р.Стир висотою 12-14 м над рівнем заплави – одношарове поселення давньоруського часу XII-XIII ст. площею 0,5 га. З території присадибних ділянок зібрано чотири уламки вінець і 16 фрагментів стінок горщиків.

Жидичин-5. На східній околиці села, в урочищі Ямки, на мисоподібному уступі лівого берега безіменного струмка (правосторонній доплив Стиру) висотою 8-10 м над рівнем заплави – двошарове поселення тшцінецько-комарівської культури і періоду XII-XIII ст. площею біля 1 га. Пам'ятка розташована на південь від шосейної дороги, котре веде до м.Ківерці. Її культурний шар залягає до глибини 0,40-0,45 м від денної поверхні. Серед знахідок два фрагменти стінок ліпних посудин, глиняна маса яких містить домішку перепаленого потовченого кременю, три безсистемні відщепи – 17x4 мм, 26x5 мм, 38x5 мм, п'ять уламків вінець і 11 фрагментів стінок горщиків раннього середньовіччя.

с. Звірів

Звірів-1. На східній околиці села, за 50 м на північ від шосейної дороги сполученням Луцьк – Рівне – двошарове поселення тшцінецько-комарівської культури і періоду XII-XIII ст. Пам'ятка знаходиться на овальному у плані підвищенні серед низовини висотою до 2 м і розміром 100x200 м. Із заходу до нього прилягає стариця пересохлого потічка (колишній лівосторонній доплив Конопельки). Культурний шар поселення залягає до глибини 0,30-0,35 м від сучасного рівня ґрунту.

Речові матеріали зібрані в центральній частині підвищення. Серед знахідок наявні три

ВОЛИНО-ПОДІЛЬСЬКІ АРХЕОЛОГІЧНІ СТУДІЇ

фрагменти стінок ліпних посудин доби бронзи, безсистемний відщеп – 28x7 мм, який підправлено зі сторони спинки суцільною дрібнофасетковою лускоподібною ретушшю, а також сім фрагментів стінок горщиків раннього середньовіччя.

Звірів-2. За 1,2 км на північний схід від села, на пологому схилі правого берега безіменного потічка висотою 2 м над рівнем заплави – багатошарове поселення культур гребінцево-накольчастої кераміки, тшцінецько-комарівської і ранньоскіфського часу (лежницька група) площею біля 1 га. Пам'ятка розміщена за 0,5 км на південний захід від мосту залізничної колії та за 0,2 км на схід від меліоративного каналу. Знахідки, опис яких подано нижче, зібрано з території орного поля на західному схилі берега.

Три фрагменти стінок ліпних посудин неолітичного часу, у глиняній масі яких наявна домішка дрібного піску і посічених рослин. Кераміка світло-коричневого кольору, а злам черепків – чорного. П'ять фрагментів стінок ліпних посудин середнього періоду доби бронзи. Глиняна маса містить подрібнений перепалений кремій. Уламок вінець видовженого горщика з плавно відігнутими назовні стінками горловини і 14 фрагментів посудин, зовнішня поверхня яких покрита рустом, а внутрішня старанно зглажена. Вони пов'язані з ранньозалізним часом. Односторонньо ретушований безсистемний відщеп – 49x4 мм. Лезо підправлене за сторони спинки сколу суцільною середньофасетковою лускоподібною ретушшю. Одноплощинний призматичний нуклеус зі скошеною і безсистемно-фасетованою ударною площадкою – 32x24x17 мм. Безсистемно-первинний відщеп – 35x8 мм. Чотири уламки кременю розмірами 24-50x7-28 мм. Культурний шар пам'ятки залягає до глибини 0,30 м від денної поверхні і значною мірою зруйнований оранкою.

Звірів-3. За 0,5 км на південний схід від попередньо обумовленого місцезнаходження, на території садиби крайньої від заходу оселі невеликого хутора зафіксовано сліди поселення тшцінецько-комарівської культури. Пам'ятка знаходиться за 0,1 км на північ від залізничної колії та за 80 м у цьому ж напрямку від ЛЕП. Підйомний матеріал репрезентують шість фрагментів стінок ліпних посудин світло-коричневого кольору із дбайливо зглаженою поверхнею та заготовка овальної у поперечному перетині сокира з кременю розмірами 98x80x41 мм.

Звірів-4. За 0,5 км на північний схід від села, на підковоподібному у плані мисоподібному уступі правого берега безіменного потічка, який нині у цьому місці виправлений меліоративним каналом – одношарове поселення тшцінецько-комарівської культури. Речові знахідки: дев'ять дрібних уламків ліпної кераміки світло-коричневого кольору з домішкою подрібненого перепаленого кременю, два повздовжньо-первинні розмірами 34x5 мм, 42x4 мм, безсистемний розмірами 38x6 мм, три радіально-первинні розмірами 37x4 мм, 41x4 мм, 54x6 мм відщепи, зібрані з території городів вздовж полотна залізничної колії.

Звірів-5. За 1 км на захід від села, на овальному у плані підвищенні серед колись заболоченої, а нині меліорованої низовини (заплава лівосторонніх допливів р.Копельки) розміром 150x200 м і висотою до 6 м – одношарове поселення періоду XII-XIII ст. У складі підйомного матеріалу 14 уламків вінець, вісім фрагментів стінок і уламок денця горщика. Два бочки декоровані врізними прямолінійними борозенками.

Звірів-6. За 1,5 км на захід від села, на овальному у плані підвищенні розміром 100x160 м і висотою до 5 м серед раніше заболоченої низовини – багатошарове поселення городцько-здобницької, тшцінецько-комарівської культур і періоду XII-XIII ст. Пам'ятка розміщена за 0,25 км на північ від шосейної дороги Луцьк – Рівне. Її культурний шар практично зруйнований оранкою.

Зібрано наступні знахідки. Два уламки вінець і три фрагменти стінок ліпних посудин, що мають у глиняній масі домішку подрібненого шамоту і піску. Поверхня виробів темно-коричневого кольору, дбайливо зглажена. На одному з екземплярів (уламок вінець) знаходиться пластичний виступ конусоподібної форми. Два уламки вінець і сім фрагментів стінок ліпних посудин світло-коричневого кольору з домішкою у глиняній масі зерен перепаленого кременю. Комплекс датується середнім періодом бронзи.

11 уламків вінець, 12 фрагментів стінок (два з них орнаментовано прямим врізними борозенками) і уламок денця горщиків давньоруського часу.

Знайдено також чотири уламки кременю і три відщепи: повздовжній – 41x4 мм, безсистемно-первинний – 52x14 мм і безсистемний – 26x3 мм, культурна приналежність яких проблематична.

с. Кульчин

Кульчин-1. За 0,5 км на захід від села та за 0,2 км на південний захід від цегельного заводу, на мисоподібному уступі правого берега р.Стир висотою 10-12 м над рівнем заплави – двоша-

рове поселення тшцінецько-комарівської культури і періоди XII-XIII ст. площею близько 2 га. Знахідки зібрано вздовж краю мису на відгинку 0,3 км. Культурний шар пам'ятки залягає до глибини 0,40-0,60 м від денної поверхні.

Матеріал доби бронзи репрезентують 12 фрагментів стінок ліпних посудин коричневого кольору із старанно зглаженою поверхнею, 11 уламків кременю, два відщепи: із суцільним негативом на спинці розмірами 28x5 мм та безсистемний – 35x9 мм, а також виімчастий односекційний скобель на безсистемному відщепі – 19x3 мм. До давньоруського часу віднесені 15 фрагментів стінок горщиків, один з яких орнаментовано врізними прямолійними борозенками.

Кульчин-2. На західній околиці села, на мисоподібному уступі правого берега р. Стир висотою приблизно 20 м над рівнем заплави – багатощарове поселення культур гребінцево-накольчастої кераміки, волино-люблінської, тшцінецько-комарівської і періоду XII-XIII ст. площею до 1,5 га. З півдня до пам'ятки прилягає територія цегельного заводу.

Речові матеріали зібрано з присадибних ділянок. У їх складі такі артефакти. Три фрагменти стінок ліпних посудин неолітичного часу, поверхня яких вохрового кольору, а злам – чорного. У глиняній масі наявні інтенсивна домішка дрібного піску і мікро зернин шамоту. Уламок вінець есоподібного у профілі горщика та уламок вінець миски з нахиленими до середини краями стінок періоду енеоліту. Поверхня обох знахідок дбайливо зглажена, темно-сірого кольору. У глиняній масі – інтенсивна домішка дрібного піску. З цим часом пов'язані 15 фрагментів стінок ліпних посудин темно-сірого, сіро-коричневого та чорного кольорів із старанно зглаженою поверхнею. На чотирьох екземплярах помітні сліди від розчосів віхтя. У глиняній масі посуду відмічені подрібнений шамот світло-коричневого кольору і дрібний пісок. Уламок вінець горщика і три фрагменти стінок посудин раннього періоду доби бронзи світло-коричневого кольору із зглаженою поверхнею. До глиняної маси додано подрібнений шамот. 19 уламків кераміки середнього періоду доби бронзи сірого, вохрового і світло-коричневого кольорів. У глиняній масі наявна домішка подрібненого перепаленого кременю. Уламок вінець і 15 бочків горщиків давньоруського часу. Дві середні частини правильних повздовжньо-первинних пластин – 29x9x2 мм, 21x11x4 мм. 11 відщепів: три повздовжньо-первинні розмірами 100x71x19 мм, 31x27x6 мм, 18x16x3 мм, три повздовжні – 74x11 мм, 27x6 мм, 20x2 мм, первинний – 32x4 мм і чотири безсистемні – 41x5 мм, 23x4 мм, 19x4 мм, 18x2 мм. Вісім уламків кременю розмірами 17-35x6-22 мм. Односторонній ретушований безсистемно-первинний відщеп – 34x4 мм. Бічний край виробу підправлений частковою дрібнозубчастою ретушшю, яка нанесена зі сторони спинки. Односторонній ретушований повздовжньо-первинний відщеп – 52x11 мм (ретуш середньо-фасеткована лускоподібна, суцільна, зі спинки). Проколка на безсистемному відщепі розміром 22x3 мм. Двосторонньо ретушована середня частина повздовжньої пластини розміром 50x43x7 мм. Бічні краї підправлені частковою середньофасетковою лускоподібною ретушшю. Двосторонньо ретушована середня частина повздовжньої пластини розмірами 25x17x3 мм. Один з бічних країв артефакту загострено середньофасетковою скісно-струменистою, а інший – дрібнофасетковою зубчастою ретушшю, нанесеною в суцільний спосіб. Двостороння ретушована нижня частина парапластини розмірами 41x27x5 мм. Леза підправлені зі сторони спинки суцільною середньофасетковою лускоподібною ретушшю. Кінцевий скребок на верхній частині повздовжньо-первинної пластини розмірами 18x12x3 мм.

Кульчин-3. В північно-західній частині села, в урочищі Серховець, на мисоподібному уступі правого берега р.Стир висотою 18-20 м над рівнем заплави – одношарове поселення трипільської культури.

Знахідки зібрано з території присадибних ділянок. У їх складі наступні артефакти. Фрагмент стінки ліпної посудини темно-сірого кольору із зглаженою поверхнею. У глиняній масі – домішка подрібненого шамоту і піску. Кераміка декорована двома рядами прямокутного штампа у вигляді вертикально нанесених відтисків. Двосторонньо ретушована пластина – 71x21x5 мм. Бічні краї зняряддя праці загострено середньофасетковою скісно-струменистою ретушшю, нанесеною зі сторони спинки заготовки. Повздовжня пластина розмірами 87x20x6 мм. Безсистемний відщеп розмірами 45x10 мм.

Кульчин-4. На південно-західній околиці села, на мисоподібному уступі правого берега р.Стир висотою 10-12 м над рівнем заплави – одношарове поселення періоду XII-XIII ст. площею 0,5 га. Речові матеріали, у складі яких п'ять уламків вінець та 12 фрагментів стінок горщиків, зібрано з території присадибних ділянок.

Кульчин-5. В південно-західній частині села, в урочищі Біля Млина, на мисоподібному уступі правого берега р. Стир висотою 12-14 м над рівнем заплави – одношарове поселення періоду XII-XIII ст. площею біля 1 га. Підйомний матеріал репрезентують два уламки вінець, уламок накривки, фрагмент ручки і дев'ять стінок горщиків. Знахідки зібрано з території при-

ВОЛИНО-ПОДІЛЬСЬКІ АРХЕОЛОГІЧНІ СТУДІЇ

садибних ділянок.

Кульчин-6. За 0,6 км на південний захід від села, на межі із сусіднім селом Жидичин, на мисоподібному уступі правого берега р. Стир висотою 12-14 м над рівнем заплави – багаточислове поселення стжижовської, тшцінецько-комарівської культур і давньоруського періоду XII-XIII ст. площею біля 1 га. Речові матеріали зібрано з території орного поля. Культурний шар пам'ятки залягає до глибини 0,45-0,50 м від денної поверхні.

Серед знахідок наявні такі вироби. Уламок вінець горщика і дев'ять фрагментів стінок ліпних посудин із зглаженою поверхнею світло-сірого кольору, що відносяться до раннього періоду доби бронзи. Посуд оброблено розчосами віхтя рослинного походження. У глиняній масі наявна домішка подрібненого шамоту. Уламок вінець лесоподібної у профілі посудини і п'ять фрагментів ліпної кераміки, пов'язаних із середнім періодом доби бронзи. Зглажена поверхня виробів має коричневий колір. До глиняної маси додано подрібнений перепалений кремій. Уламок вінець і 12 фрагментів стінок горщиків давньоруського часу. Односторонньо ретушований повздовжньо-первинний відщеп розмірами 40x16x5 мм. Лезо знаряддя праці підправлено суцільною середньофасетковою лускоподібною ретушшю, яка нанесена зі сторони сколу. Односторонньо ретушований безсистемно-первинний відщеп розмірами 33x9 мм, бічний край якого підправлено комбінованою середньо- і крупнофасетковою лускоподібною ретушшю, нанесеною зі сторони спинки. Два відщепи: безсистемно-первинний розмірами 43x10 мм і безсистемний розмірами 25x4 мм.

с. Лички

Лички-1. На західній околиці села, на пологому схилі правого берега р. Любка – одношарове поселення періоду XII-XIII ст. площею до 0,5 га. Фрагменти посуду зібрано на схід від саду з території присадибних ділянок, що прилягають до греблі.

с. Озеро

Озеро-1. В східній частині села, на схід від сільського клубу, на північному березі озера висотою 12-14 м над рівнем заплави – двошарове поселення давньоруського часу XII-XIII ст. і пізнього середньовіччя XV-XVII ст. Уламки семи вінець і фрагменти стінок (23 екз.) посудин зібрано з присадибних ділянок В. Міщука та О. Шевченка.

Озеро-2. В південній частині села, на південно-східному березі озера висотою до 20 м над рівнем заплави – пізньофеодальне замчище підпрямокутної форми розміром 80x100 м. З трьох сторін: східної, південної і західної пам'ятка обнесена валом висотою 4-5 м. Із східної сторони ззовні валу проходив оборонний рів шириною 12-14 м, який нині частково засипаний землею. Не виключено, що подібний за розмірами рів знаходився з напільної південної і західної сторін. Зараз територія замчища задернована.

с. Пальче

Пальче-1. За 0,7 км на північний схід від села, поруч з асфальтованим заводом, на пологому схилі правого берега р. Конопельки висотою 2-3 м над рівнем заплави – двошарове поселення культури гребінцево-накольчастої кераміки і давньоруського часу XII-XIII ст. площею біля 1 га.

Речові матеріали зібрано з території орного поля. У складі знахідок, що відносяться до пізнього періоду неоліту, наявні два фрагменти стінок ліпних посудин темно-сірого кольору із зглаженою поверхнею, в глиняній масі яких присутня домішка подрібненого шамоту, а також верхня частина повздовжньої пластини – 13x12x2 мм і уламок перепаленого кременю – 33x8 мм. З давньоруським часом пов'язані уламок вінець, денце і 15 фрагментів горщиків. Культурний шар пам'ятки залягає до глибини 0,35-0,40 м від денної поверхні.

Пальче-2. За 1,5 км на північний захід від села, на пологому схилі правого берега р. Конопельки висотою 3-4 м над рівнем заплави – двошарове поселення тшцінецько-комарівської культури і періоду XII-XII ст. площею близько 1 га. За 20-30 м на північ від пам'ятки проходить ЛЕП.

Знахідки доби бронзи репрезентують сім фрагментів стінок ліпних посудин, кінцевий скребок на ребристо-повздовжньому відщепі – 36x9 мм, односторонньо ретушований безсистемний відщеп – 47x4 мм, бічний край якого підправлено дрібнофасетковою лускоподібною ретушшю і два уламки кременю. У складі знахідок давньоруського часу уламок вінець, уламок денця і 49 фрагментів стінок горщиків. Серед останніх три екземпляри орнаментовано врізними прямолінійними борозенками, а один – хвилеподібними.

Пальче-3. За 2 км на північ від села, на мисоподібному уступі правого берега р. Конопельки висотою 3-4 м над рівнем заплави – одношарове поселення давньоруського часу XII-XIII ст. площею біля 0,5 га.

Речові матеріали, у складі яких вісім уламків вінець і 14 фрагментів стінок горщиків, зібрано з території орного поля. Окремі знахідки декоровано прямолінійними борозенками. Культурний шар пам'ятки значною мірою пошкоджений оранкою і залягає до глибини 0,30-0,40 м від денної поверхні.

с. Сокиричі

Сокиричі-1. В південно-західній частині села, поблизу автобусної зупинки, на пологому схилі лівого берега р. Конопельки висотою 2-3 м над рівнем заплави – двошарове поселення тшцінецько-комарівської культури і давньоруського часу XII-XIII ст. площею до 1 га.

Речові матеріали зібрано з території присадибних ділянок. У їх складі уламок стінки ліпної посудини сіро-коричневого кольору, що містить в глиняній масі домішку подрібненого перепаленого кременю і безсистемний відщеп – 26x5 мм середнього періоду бронзи, а також чотири уламки вінець і 19 фрагментів стінок горщиків раннього середньовіччя.

Сокиричі-2. На південно-західній околиці села, на пологому схилі лівого берега р. Конопельки висотою 2-3 м над рівнем заплави – одношарове поселення періоду XII-XIII ст. площею 0,5 га.

Речові матеріали, у складі яких наявні три уламки вінець і 12 фрагментів стінок (п'ять екземплярів орнаментовано прямолінійними врізними борозенками) горщиків, зібрано з території присадибних ділянок.

Сокиричі-3. На західній околиці села (територія колишнього хутора Вілька), на пологому схилі правого берега р. Конопельки висотою до 3 м над рівнем заплави – двошарове поселення тшцінецько-комарівської культури і давньоруського часу XII-XIII ст. площею до 1 га. На схід від пам'ятки проходить шосейна дорога, котра веде в с. Бодячів, а з півдня до неї примикає земельна ділянка, що зайнята будівлями тваринницької ферми.

Речові матеріали зібрано з присадибних ділянок. Знахідки доби бронзи репрезентують три фрагменти стінок ліпних посудин сіро-жовтого кольору з домішкою у глиняній масі подрібненого перепаленого кременю, радіально-первинний відщеп розмірами 33x9 мм, два уламки кременю, частково ретушований безсистемно-первинний відщеп розмірами 42x4 мм, бічний край якого підправлено дрібнофасетковою лускоподібною ретушшю. Підйомний матеріал раннього середньовіччя пов'язаний з трьома уламками вінець та десятьма фрагментами стінок горщиків, два з яких декоровано прямолінійними врізними борозенками.

Сокиричі-4. За 1 км на північ від села, на мисоподібному уступі правого берега р. Конопельки висотою до 4 м над рівнем заплави – одношарове поселення XII-XIII ст. площею близько 1 га. З півдня від пам'ятки знаходиться сад колишнього колгоспу, зі сходу проходить шосейна дорога на с. Бодячів, за 0,3 км на південь від неї розміщені будівлі господарського двору сусіднього КСП, а з півночі її оконтурює ліс.

Речовий матеріал, у складі якого наявні два уламки вінець і 15 фрагментів стінок горщиків (чотири екземпляри орнаментовано врізними прямолінійними борозенками), зібрано з території городів селян.

с. Яківці

Яківці-1. На південно-західній околиці села, у місці, яке називається «Біля річки», на мисоподібному уступі лівого берега р. Путилівки висотою 6-8 м над рівнем заплави – двошарове поселення тшцінецько-комарівської культури і давньоруського часу XII-XIII ст. площею понад 0,5 га.

Речові матеріали зібрано з території присадибних ділянок. З добою бронзи пов'язані вісім фрагментів стінок ліпних посудин, односторонньо ретушований безсистемний відщеп – 42x5 мм, робочий край якого загострено суцільно нанесеною дрібнофасетковою лускоподібною ретушшю, і радіально-первинний відщеп розміром 38x12 мм. У складі знахідок раннього середньовіччя – 16 фрагментів стінок горщиків, п'ять з яких орнаментовано прямолінійними борозенками.

Яківці-2. На південній околиці села, в урочищі Другий канал, на мисоподібному уступі лівого берега р. Путилівки висотою до 4 м над рівнем заплави – двошарове поселення тшцінецько-комарівської культури і давньоруського періоду XII-XIII ст. площею близько 1,5 га.

Речові матеріали зібрано з території присадибних ділянок. У їх складі такі знахідки. Уламок

ВОЛИНО-ПОДІЛЬСЬКІ АРХЕОЛОГІЧНІ СТУДІЇ

вінець есоподібного у профілі горщика, з внутрішньої сторони якого під зрізом горловини наявні вдавнення округлого штампа. Поверхня виробу згладжена, вохрового кольору. Глиняна маса містить домішку подрібненого перепаленого кременю. Вісім фрагментів стінок ліпних посудин аналогічного кольору з подібними технологічними особливостями виготовлення. Три відщепи: безсистемний розмірами 34x5 мм, радіальний – 41x4 мм і повздовжньо-первинний – 31x6 мм. П'ять уламків кременю розмірами 18-43x7-16 мм. Кінцевий півокруглий скребок на повздовжньо-первинному відщепі – 20x12 мм. Обумовлені вище знахідки віднесено до доби бронзи. З давньоруським часом пов'язані п'ять уламків вінець, два уламки денць і 21 фрагмент стінок горщиків. Серед останніх один екземпляр орнаментовано хвилеподібними врізними борозенками, а дев'ять – прямолінійними.

Яківці-3. На південно-східній околиці села, в урочищі Дубина, на мисоподібному уступі лівого берега р. Путилівка висотою 4-5 м над рівнем заплави – двошарове поселення тшцінецько-комарівської культури і давньоруського періоду XII-XIII ст. площею близько 0,5 га.

Речові матеріали зібрано з території присадибних ділянок. У їх складі 12 фрагментів стінок ліпних посудин і безсистемний відщеп розмірами 32x4 мм доби бронзи, а також два уламки денць і 18 фрагментів стінок кружальних горщиків, три з яких декоровано прямолінійними борозенками.

Таким чином, роботами Розвідкової експедиції Волинського краєзнавчого музею, проведеними у 1992 р., відкрито 36 одно- і багатшарових пам'яток доби неоліту, періоду енеоліту, епохи бронзи, ранньозалізного віку, давньоруського часу та пізньосередньовічне замчище. Матеріали з них доповнили відомості по минувшину Ківерцівщини і розширили реєстр її старожитностей.

1. Антонович В. Археологическая карта Волынской губернии // Труды XI Археологического съезда в Киеве. – М., 1901. – Т.1. – С.1-99.

2. Гупало В. Д. Розкопки давньоруського могильника біля с.Берестяне на Волині // Нові матеріали з археології Прикарпаття і Волині. – Львів: Світ, 1991. – Вип.1. – С.32-34.

3. Гупало В. Берестянські курганні могильники кінця X – XII ст. – Львів, 2006. – 106 с.

4. Гупало В.Д., Охрименко Г.В. Разведки на Волини // Археологические открытия 1986 года. – М.: Наука, 1988. – С.275-276.

5. Раппопорт П.А. Военное зодчество западнорусских земель X-XIV вв. // Материалы и исследования по археологии СССР. – Л.: Наука, 1967. – №140. – 241 с.

6. Терський С.В. Літописний Чемерин. Підсумки археологічних досліджень 1985-1990 років // Наукові записки. Львівський історичний музей. – Львів, 1993. – Вип.1. – С.27-41.

7. Терський С. Олика. Історичний нарис. – Львів: Новий час, 2001. – 52 с.

8. Synkałowski A. Materiały do pradziejów Wołynia i Polesia Wołyńskiego. – Warszawa, 1961. – 269 s.

9. Jakimowicz R. Szlak wyprawy kijowskiej Bolesława Chrobrego w świetle archeologii // Rocznik Wołyński. – Równe, 1933. – Т.2. – С.10-96.

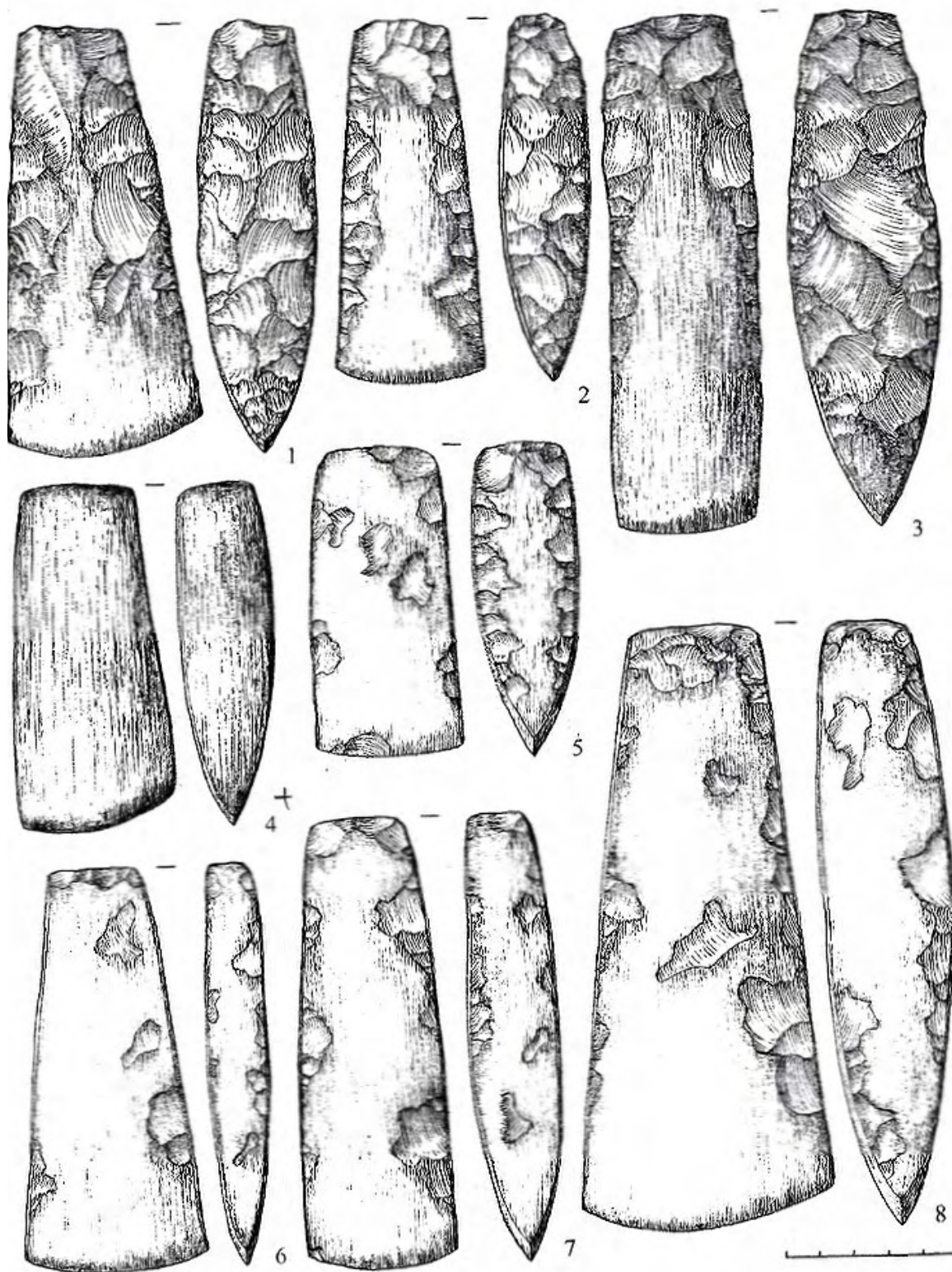

Рисунок 1

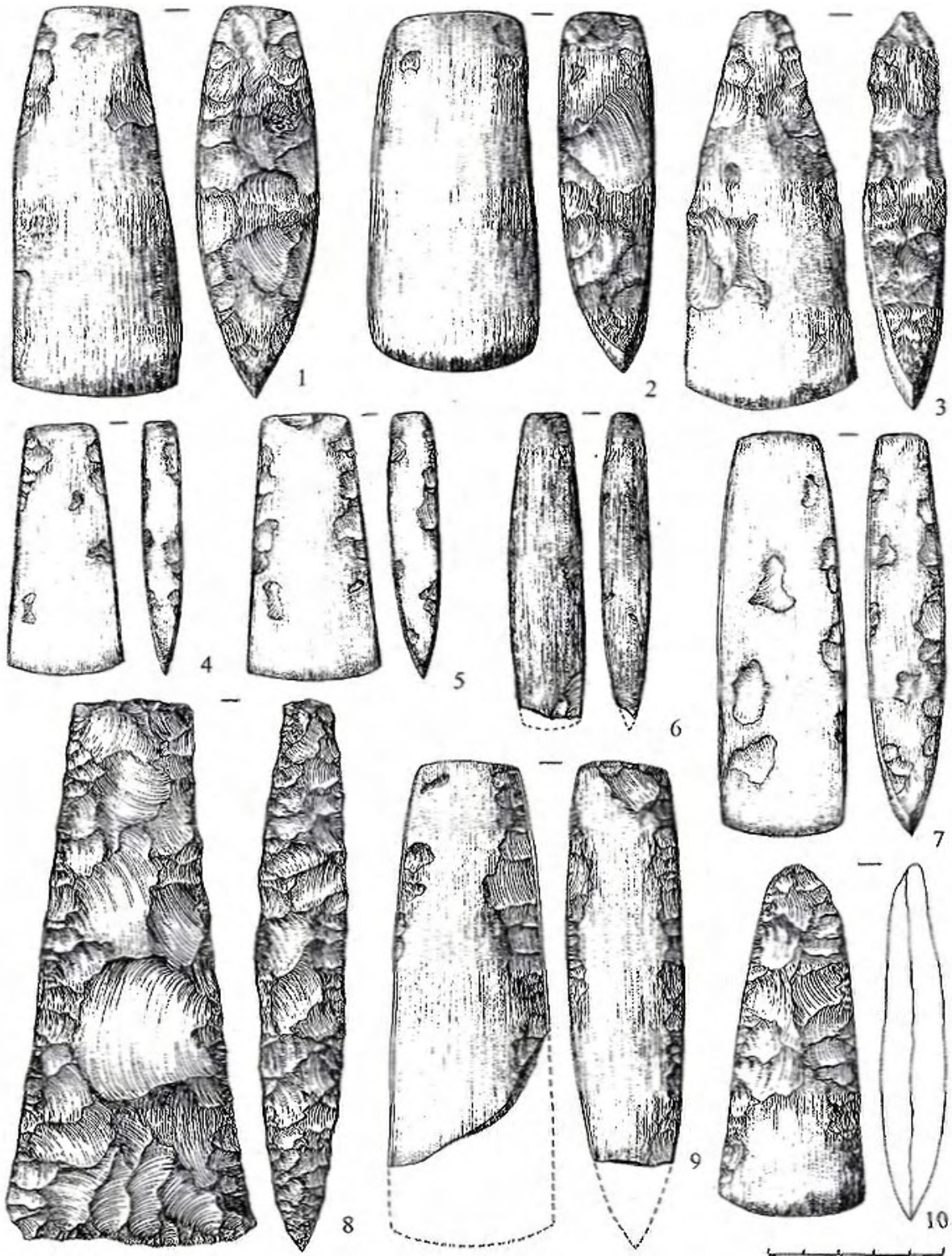

Рисунок 2

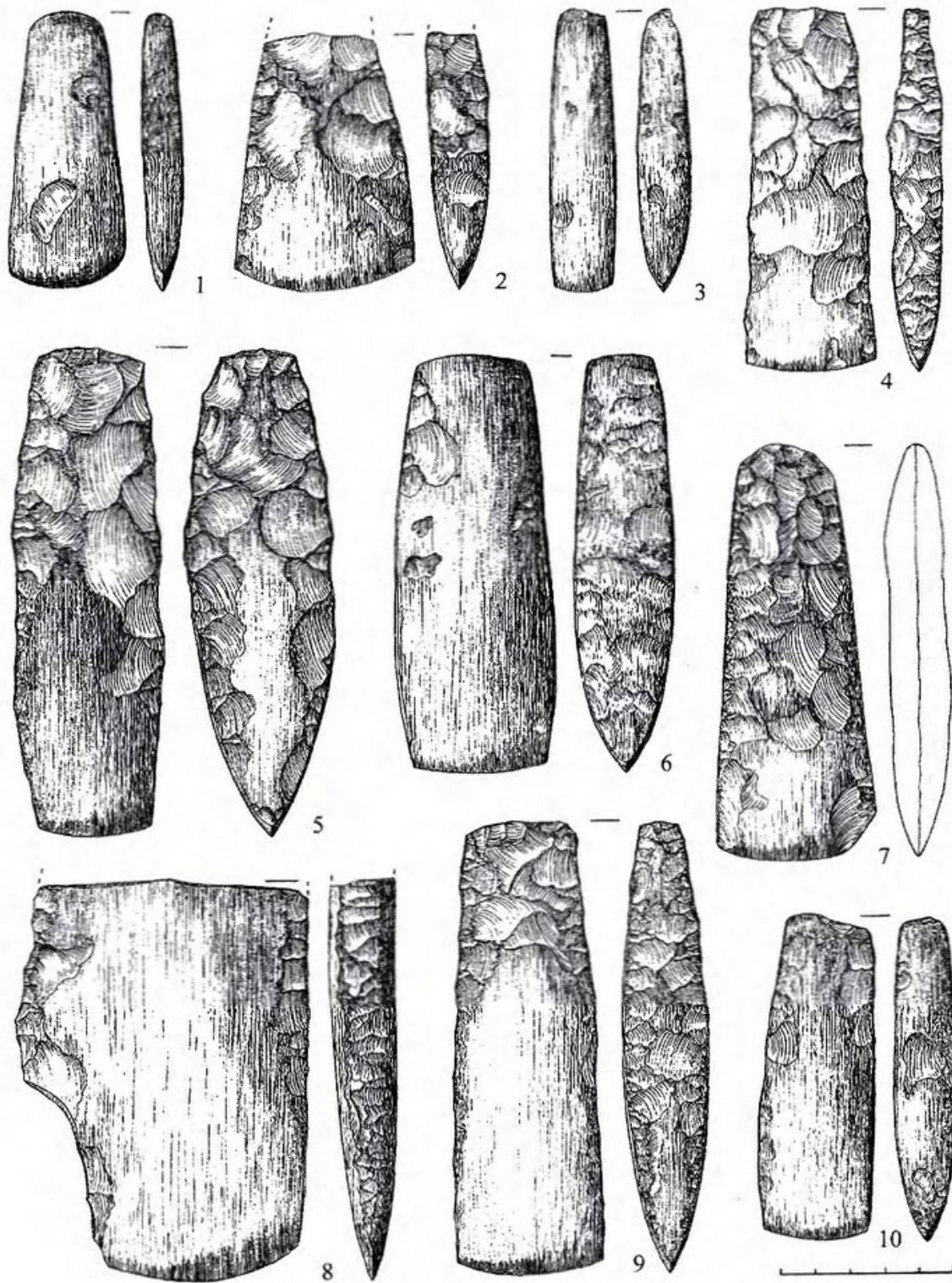

Рисунок 3

